افغانستان آزاد ـ آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مبـــاد		بدین بوم و بر زنده یک تن مــباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم		از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com		afgazad@gmail.com

Literary-Cultural	ادبی ـ فرهنگی

ژوزف ستالين (۱۹۵۰)
ژباړه: فرهاد وياړ
۲۳ مارچ ۲۰۱۸

د ژبپوهنې مسئلې
(د ژبپوهنې د مسئلو په اړه د مارکسيزم ليد)
(۱)

د ځوانو ملګرو يوې ډلې له ما غوښتي چې په مطبوعاتو کې د ژبپوهنې د مسئلو، په ځانګړي توګه د ژبپوهنې په اړه د مارکسيزم د ليد په تړاو خپل نظر ووايم. زه ژبپوه نه يم او د همدې لپاره په هيڅ ډول نشم کولای د دې ملګرو غوښتنه ځرنګه چې اړينه ده، پوره کړم. خو د مارکسيزم سره، څه د ژبپوهنې او څه هم په نورو ټولنيزو علومو کې آشنايي لرم او له همدې امله مې منلې چې د ملګرو ځينو پوښتنو ته ځواب ووايم.

پوښتنه: آيا دا سمه ده چې ژبه پر بيخبنا باندې ودريدلې يوه مخبنا ده؟

ځواب: نه، دا سمه نه ده.

بيخبنا د ټولنې د پرمختيا (تکامل) په يوه ټاکلي پېر کې د ټولنې اقتصادي جوړښت دی. مخبنا، د ټولنې سياسي، حقوقي، ديني، هنري او فلسفي ليد رانغاړي او سياسي، حقوقي او نور سازمانونه د همدې ليد سره تړاو لري.

هره بيخبنا خپله اړونده مخبنا لري. د فئوډالي سيستم بيخبنا، خپله مخبنا لري، خپل سياسي، حقوقي او دا ډول نور ليدونه له ځان سره لري او تر څنګ يې اړونده سازمانونه. د پانګوالې نظام او همدا ډول د سوسياليستي سيستم بيخبناوې هم خپلې مخبناوې لري. د بيخبنا د بدلون يا نابودی سره، د هغه سره اړونده مخبنا هم بدلون مومي يا له مينځه ځي، ځرنګه چې د نوې بيخبنا د پيدا کيدو سره نوې اړونده مخبنا هم راپيدا کيږي.

د پورتنيو توضيحاتو په رڼا کې، ژبه د مخبنا سره له ريښې توپير لري. د ساري په توګه د روسيې ټولنه او روسي ژبه په پام کې ونيسئ. د تيرو ديرشو کلونو په ترڅ کې د روسيې د پانګوالې سيستم بيخبنا ړنګه او نوې سوسياليستي بيخبنا جوړه شوه. د دې سره سم د پانګوالې نظام پر بيخبنا باندې ولاړه مخبنا نابوده او نوې مخبنا چې د سوسياليستي نظام سره متناسبه وه، رامينځته شوه. د دې بدلون سره پخوانيو سياسي، حقوقي او نورو بنسټونو خپل ځايونه نوي سوسياليستي بنسټونو ته ورکړل، خو د دې ټولو سره سره روسي ژبه اساساً همغسې پاتې شوه چې د اکتبر د انقلاب دمخه وه.

په دې موده کې په روسي ژبې کې څه تغييرات راغلل؟ تر يوې اندازې پورې د روسي ژبې قاموس بدلون وموند. يو شمير نوې لغاتونه او اصطلاحات چې د نوي سوسياليستي توليد، د نوي دولت، د نوي سوسياليستي کلتور، د نويو

ټولنيزو اړيکو او اخلاقياتو د رامينځته کيدو او همدا ډول د ټکنالوجي او علومو د پرمختيا سره تړاو درلود، په قاموس کي ورزياتی شوی، د ځينو لغاتونو او اصطلاحاتو ماناګاني بدلي شوی او نوی مفهمونه يي پيدا کړل او يو شمير زړې کليمي له قاموس څخه حذف شوی.خو د روسي ژبي د کليمو اصلي زيرمه او ګرامري سيستم چي د ژبي بنسټ جوړوي، د پانګوالی د بيخبنا د ړنګيدو وروسته، بی له دې چي د کليمو کومه نوی زيرمه او ګرامري سيستم رامينځته شي، په خپل اصلي حالت کي پاتي او د کوم مهم بدلون پرته، د عصري روسي ژبي څرګند بنسټ جوړوي.

ښايي ورزياته کړم چي د بيخبنا محصول مخبنا ده. خو دا قطعاً په دې مانا نه ده چي مخبنا دې يوازې د خپلي بيخبنا، د طبقاتو د برخليک او د سيستم د ځانګړتياوو منفعله، شنډه او بی پرې منعکس کوونکي وي. د دې خلاف، مخبنا د پيدايښت سره سم د يو اغيزناک ځواک په توګه په فعاله ډول د بيخبنا سره مرسته کوي چي خپله بڼه پيدا کړي، پياوړي شي او د نوي سيستم سره کمک کوي چي زړه بيخبنا او زاړه طبقات له مينځه ويسي.

له دې پرته بله لاره هم نشته؛ مخبنا د بيخبنا په وسيله د دې لپاره رامينځته کيږي چي هغه ته خدمت وکړي، په فعال ډول له هغه سره کمک وکړي چي خپله بڼه پيدا کړي او پياوړی شي، د ځنکدن په حال کي بيخبنا او د هغه زړې مخبنا د دواړو د نابودی لپاره په فعاله ډول وجنګيږي.که مخبنا له دې کمکي رول څخه ډډه وکړي او د خپلي بيخبنا د فعال مدافع څخه په يو بی پرې څيز بدل شي او د ټولو طبقاتو په وړاندې يو شان چلند غوره کړي د مخبنا په توګه به خپله ځانګړنه له لاسه ورکړي او نوره به مخبنا نه وي.

همدا دی چي ژبه د مخبنا سره له بنسته توپير لري. ژبه په يوې ځانګړې ټولنه کي د يوې زړې يا نوې بيخبنا زيږنده نه ده. ژبه د پيړيو پيړيو تاريخي بهير او په هغه کي د شته بيخبناوو د تاريخ محصوله ده. ژبه يوازې د يوې طبقي لخوا نه ده جوړه شوی، بلکي د ټولي ټولني لخوا، د ټولو ټولنيزو طبقاتو لخوا او د سلګونو نسلونو د زيار او هاند په پايله کي رامينځته شوی ده. ژبه يوازې د يوې ځانګړې طبقي د اړتياوو د پوره کولو لپاره رامينځته شوی نه ده، بلکي د ټولي ټولني او د ټولو ټولنيزو طبقاتو اړتياوې پوره کوي. د همدې دليل پر اساس، يوه واحده ژبه د ټولي ټولني لپاره، د ټولني د ټولو غړو لپاره، د ټولو خلکو د مشترکي ژبي په توګه رامينځته شوی ده. د دې لپاره د ژبی دنده، د خلکو تر منځ د اړيکو د افزار په توګه، يوې طبقي ته چوپړتيا او د نورو طبقاتو ځپل نه دي، بلکي ټولي ټولني او ټولو ټولنيزو طبقاتو ته په مساوي توګه خدمت کول دي. دا په حقيقت کي ښکاره کوي چي ولي ژبه ښايي په مساوي ډول دواړو؛ زوړ او د احتضار په حال کي سيستم او نوي او د غړيدلو په حال کي سيستم، دواړو؛ زړې بيخبنا او نوی بيخبنا، دواړو؛ زبيښاکګرو او زبيښاک کيدونکو ته خدمت کوي.

دا له چا پټه نه ده چي روسي ژبه د اکتبر انقلاب دمخه د روسيي پانګوالی او د روسيي د بورژوايي فرهنګ په خدمت کي وه، څرنګه چي نن د روسيي د سوسياليستي ټولني د نظام او کلتور په خدمت کي ده. ورته خبره د شوروي اتحاد د نورو ژبو لکه اوکراييني، بلاروسي، ازبکي، کازاخي، ګرجي، ارمني، استونيايي، ليتوين، ليتوانيايي، مالداوي، تاتاري، آذري، باشکيراني، ترکمني او نور ژبو په اړه هم ويلی شوو چي د دې ملتونو د پانګوالی زوړ نظام ته يي خدمت کوو، څرنګه چي اوس نوي سوسياليستي سيستم ته خدمت کوي.

له دې بل ډول کيداي هم نشي. ژبه د دې لپاره موجوده او رامينځته شوی چي د ټولي ټولني په چوپړ کي وي، د خلکو تر منځ د اړيکو د وسيلي په توګه عمل وکړي، د ټولني ټولو غړو ته عامه وي او د ټولني د واحدې ژبی په توګه، د ټولني ټولو غړو ته په مساوي ډول خدمت وکړي، بی له دې چي د هغوی طبقاتي وضعيت په پام کي ونيسي. که چيرې يوه ژبه د ټولو خلکو لپاره د عامتيا ځانګړنه له لاسه ورکړي او د يوې ټولنيزې ډلي په ځېلو سره د بلي ټولنيزې ډلي

ملاتړ ته ارجحیت ورکړي، ځېل اهمیت له لاسه ورکوي او د خلکو تر منځ د اړیکو د وسیلې په توګه نه کارول کیږي، بلکې د ځینو ټولنیزو ډلو د مخصوصو اصطلاحاتو بڼه مومي چې برخلیک یې تري تم کیدنه او نابودي ده.
که ژبه د مخبنا سره له اساسه توپیر لري، له بلې خوا د تولیدي وسایلو او د ماشین په څیر ځپل رول لوبوي، ځرنګه چې تولیدي وسایل او ماشینونه هم پانګوال او هم سوسیالیستي سیستمونو ته په بی پرییتوب خدمت کوي، ژبه هم کټ مټ دغه ډول دنده تر سره کوي.
باید زیاته کړم چې مخبنا د یو ټاکلي تاریخي پیر او په هماغه تاریخي پیر کې د ټاکلي فعالي اقتصادي بیخبنا محصول دی. همدا لامل دی چې د مخبنا عمر لنډ او د بیخبنا شتون سره تړاو لري. د بیخبنا د نابودی او محوه کیدو سره، د هغه اړونده مخبنا هم محوه او له مینځه ځي. خو، ژبه د مخبنا په خلاف د یو شمیر پرله پسې تاریخي پیرونو محصول دي چې په دې موده کې یې خپله بڼه موندلی، بډایه شوی، پرمختګ یې کړی او روانتیا یې په برخه شوی ده. همدا دی چې ژبه د هر ډول بیخبنا او مخبنا په پرتله دومره زیات عمر کوي چې له اندازې بهر دی. همدا یې لامل دی چې د تاریخ په اوږدو کې د یوې بیخبنا او اړوندې مخبنا راپیداکیدل او تری تم کیدل څه چې ان د څو بیخبناوو او اړوندو مخبناوو پیداښت او تري تم کیدل هم د دې لامل شوي نه دي چې یوه ټاکلی ژبه دې له منځه لاړه شي، ګرامري جوړښت یې محوه شي او په ځای یې یوه نوی ژبه د کلیمو د نوي زیرمې او نوي ګرامري سیستم سره رامینځته شي.
د پوشکین له مړینې څه باندې سل کاله تیریږي. په دې موده کې په روسیه کې د فئوډالي او پانګوالی نظامونه نابود شوي او سوسیالیستي نظام د دریم نظام په توګه رامینځته شوی دی. دوه بیخبناوې د خپلې مخبناوې سره نابودې شوي دي او د سوسیالیزم نوی بیخبنا د خپل نوي مخبنا سره رامینځته شوی ده. که چیرې موږ د بیلګې په توګه روسي ژبه راواخلو نو ګورو چې په دې اوږده پیر کې دې ژبې دومره بنسټیز بدلون نه دی موندلی. د عصري روسي ژبې جوړښت د پوشکین له ژبې سره ډیر کم توپیر لري.
په دې موده کې په روسي ژبه کې څه بدل شوي دي؟ په دې موده کې د روسي ژبې د لغاتونو قاموس بډایه شوی، زیات شمیر زاړه لغتونه له قاموس څخه ایستل شوي، د یو شمیر زیاتو کلیمو مانا بدله شوی او د ژبې ګرامري جوړښت پیاوړی شوی دی. خو د پوشکین د ژبې جوړښت د هغه د ګرامري سیستم او د کلیمو د اصلي زیرمو سره لا د عصري روسي ژبې بنسټ جوړوي. دا د پوهیدني وړ خبره ده.
ربښتیا څه اړتیا لیدل کیږي چې د هر انقلاب وروسته د موجودې ژبې جوړښت، ګرامري نظم او د کلیمو زیرمه لکه ځنګه چې د مخبنا په اړه تر سره کیږي، نابوده او د هغه پر ځای نوي څه وکارول شي؟ په دې کې څه ګټه ده چې «اوبه»، «ځمکه»، «غر»، «ځنګل»، «کب»، «سړی»، «قدم وهل»، «تر سره کول»، «تولیدول»، «سوداګري» او... «اوبه»، «ځمکه»، «غر» او... نه وي او د هغوی پر ځای نوری کلیمې وکارول شي؟ په دې کې څه ګټه ده چې په ژبه کې د لغتونو بدلون او او اوښتون او په جمله کې د کلیمو ترکیبول د اوسني ګرامري سیستم له مخې ونه کارول شي او بیخي بل ګرامر رامینځته شي؟ انقلاب په ژبه کې د دې ژور بدلون څخه څه ګټه تر لاسه کوي؟ په تاریخ کې په ټولیزه توګه هیڅ یوه مهمه چاره بی له ځانګړي اړتیا نه پیښیږي. که یو څوک وپوښتي په داسې حال کې چې موجوده ژبه او د هغه جوړښت په بنسټیز ډول د نوي سیستم د اړتیاوو سره اړخ لګوي، نو آیا د ژبني انقلاب لپاره اړتیا شته دی، څه ځواب ورکولی شوو؟په ټولنه کې د مولده ځواکونو د آزاد پرمختګ لپاره ښایي او کیدای هم شي چې زړه مخبنا د څو کلونو په ترڅ کې نابوده او نوی مخبنا د هغه ځای ونیسي. خو ځنګه کیدای شي د څو کلونو په ترڅ کې شته ژبه نابوده کړو او په ځای یې نوی ژبه رامینځته کړو پرته له دې چې ټولنیز ژوند ګډوډ کړو او ټولنه د ویشلو له ګواښ سره مخ کړو؟ څوک دا دنده په غاړه اخیستی شي، پرته له یو دون کیشوت څخه؟

په پای کې د مخبنا او ژبې تر منځ یو بل اساسي توپیر ته اشاره کوو. مخبنا په مستقیمه توګه د تولید او د انسان تولیدي فعالیتونو سره اړیکه نلري او یوازې د اقتصاد له لارې، د بیخبنا له لارې د تولید سره نامستقیمه اړیکه لري. همدا دی چې مخبنا نشي کولای په مولده ځواکونو کې بدلون ژر او په مستقیمه توګه منعکس کړي، بلکې کولای شي په بیخبنا کې د بدلونونو وروسته دې بدلونونو ته انعکاس ورکړي. نو د دې لپاره د مخبنا د کړنې ډګر کوچنی او محدود دی.
ژبه د مخبنا په عکس، د انسان د ټولو تولیدي فعالیتونو سره سیده اړیکه لري، نه یوازې د انسان د تولیدي فعالیتونو، بلکې د انسان د کاري چاپیریال اړوندو ټولو کړنو سره، له تولید څخه تر بیخبنا او له بیخبنا څخه تر مخبنا پورې اړیکه لري. د همدې لپاره ژبه په تولید کې بدلونونه ژر او په سیده توګه منعکسوي، بې له دې چې بیخبنا کې بدلونونو ته په تمه پاتې شي. همدا دی چې د ژبې د عمل ډګر، چې د انسان د کړنو ټولې برخې رانغاړي، د مخبنا په پرتله ډیر پراخه او هر اړخیز دی. د دې تر څنګ دا ډګر تقریباً نامحدوده دی.
دا چې ولې ژبه او ترجیحاً د ژبې لغوي زیرمه په دایمي توګه بدلون مومي، لامل یې د ژبې د عمل ډګر او مستقیمه اړیکه ده. د صنعت او کرنې، د سوداګرۍ او ترانسپورت، د تکنالوجۍ او ساینس دوامداره پرمختیا دا اړینوي چې ژبه خپله لغوي زیرمه د نویو کلیمو او اصطلاحاتو سره پیاوړې کړي څو هغه اړتیا چې دا برخې د کارونې لپاره لري، پوره شي. ژبه په مستقیم ډول دا نوې اړتیاوې منعکسوي او خپله لغوي زیرمه د نویو کلیمو سره پیاوړې او خپل ګرامري سیستم بشپړوي.
نو ویلی شوو چې:
۱. یو مارکسیست نشي کولای ژبه د بیخبنا یوه مخبنا وګڼي؛
۲. د مخبنا او ژبې مغشوشول یو ستره تیروتنه ده.